

# Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder

19.09.2019

Frode Heiestad

Dag Erik Kristiansen

**Utfordrende atferd i skole og barnehage**

**Hvilken hjelp finnes?**

**Hva kan gjøres?**

## Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU)

- NUBUs oppdrag er å styrke og støtte familiens, barnets og ungdommens utviklingsmuligheter. Dette innebærer å forebygge og redusere barn og unges alvorlige problematferd og styrke deres psykososiale utvikling og sosiale kompetanse.
- Bidra til at barn og unge med alvorlige atferdsproblemer, deres familier, barnehager og skoler får hjelp som er forskningsbasert, relevant, individuelt tilpasset og resultateffektiv
- NUBU utvikler, implementerer, kvalitetssikrer og evaluerer evidensbaserte tiltak rettet mot barn og unge, foreldre, familier, barnehager og skoler for å forebygge og behandle alvorlige atferdsproblemer blant barn og ungdom.
- NUBUs arbeid finansieres gjennom tildelingsbrev fra BUFDIR

# Implementering = Broen mellom forskning og praksis



# Atferdsproblemer, mental helse og mobbing

**Universelt nivå**

**Litt forskning på området**

## Hva sier forskningen om hva som virker for å fremme god mental helse og forebygging av problematferd? (Weare & Nind 2011)

- **Skoleomfattende** tilnærming som formidler felles holdninger, forventninger og praksis,
- **Positiv atferdsstøtte**: en kommunikasjonskultur blant lærere med en overvekt av positive virkemidler (5:1),
- **Ferdighetslæring i fokus** – å undervise i sosiale ferdigheter og utvikle kompetanse fremmer elevenes psykiske helse og forebygger og reduserer utagerende så vel som internaliserende problemer,
- **Implementeringskvalitet**: Sikre at tiltak gjennomføres etter sine forutsetninger (praktisk gjennomføringskraft),
- **Differensiert tilnærming**: bygger på kunnskapsbaserte komponenter som gradvis øker i intensitet, noe som kan illustreres som en tiltakspyramide med tre nivåer,
- **Integrert**; kompetanseutviklende og psykisk helsefremmende tiltak bør integreres i undervisningen heller enn behandles som et eget tema.

## Forskningsoppsummering 2/2014 «Forhold ved skolen som har betydning for mobbing» *(Kunnskapssenter for utdanning)*

«Den beste måten å få bukt med problemer som mobbing, erting, plaging og vold i skolen er derfor å sette i verk **tiltak som fremmer et godt skolemiljø**. Det handler om at **alle skolens aktører** arbeider på **flere fronter** samtidig, i en **koordinert innsats** mot **felles mål**.»



# Forskningsoppsummering 2/2014 «Forhold ved skolen som har betydning for mobbing» (Kunnskapssenter for utdanning)

- **Forskning om mobbing – hovedfunn**
- Forståelse av mobbingens kontekst og gruppedynamikk.
- En mer inkluderende skole gir bedre læringsmiljø.
- Fem dimensjoner ved et godt skolemiljø:
  - Trygghet
  - Relasjoner
  - Undervisning og læring
  - Institusjonelle omgivelser
  - Skoleutvikling





# Fem dimensjoner ved et godt skolemiljø

- 1) **Trygghet** – det vil si regler, normer, fysisk trygghet og sosio-emosjonell opplevelse av trygghet
- 2) **Relasjoner** – opplevelse av tilhørighet til skolen, respekt for ulikhet, sosial støtte, ledelse og forholdet mellom elevenes etniske bakgrunn og opplevelse av tilhørighet i skolen
- 3) **Undervisning og læring** - undervisningen tar hensyn til hele bredden av lærerplanen, at elevene opplever å få faglig og sosial støtte og at lærere og elever opplever skolemiljøet som positivt.
- 4) **Institusjonelle omgivelser** – de fysiske omgivelsene, ressurser og utstyr, men også tilknytning til skolen som gir trygghet og trivsel.
- 5) Gode prosedyrer for kollektiv innsats gjennom **skoleutvikling**



# Retningslinjer for et godt læringsmiljø for elever med internaliserte vansker

(Bru, Ildsøe & Øverland, *Psykisk helse i skolen*, 2016)



- Regler og forventninger er tydelig formulert og fulgt opp på en konsistent og forutsigbar måte
- Skape strukturerte samhandlingssituasjoner
- Rutiner som sørger for jevnlig kontakt mellom lærer og elevene – begrense antall lærere rundt sårbare elever
- Arbeide systematisk og tålmodig for å bygge gode relasjoner
- Ha vennlig og oppmuntrende kommunikasjonsstil
- Forutsigbarhet og godt strukturert læringsmiljø
- Mestringsorientert motiverende klima med fokus på hvordan alle kan gjøre sitt beste – på læringsprosesser, personlig utvikling, utvikle forståelse og prøve nye strategier
- Godt tilsyn i fellesarealer inne og ute

## «Skolers arbeid med elevenes psykososiale miljø - Gode strategier, harde nøtter og blinde flekker» (NOVA 14/15)

- To strategier går igjen på tvers av skoler:
  - 1. Atferdsregulering** – Omsorgsfull kontroll – god klasseledelse og aktivt tilsyn,
  - 2. Relasjonsarbeid** – mot elever og foreldre gjennom positivt elevsyn, forsterke positiv atferd, prioritet og støtte fra ledelsen

# Virksomme strategier

**Universelt fokus**

# PALS – Positiv atferd, støttende læringsmiljø og samhandling

## Hva:

- En skoleomfattende tiltaksmodell for å skape et trygt og godt skolemiljø, styrke læreren som klasseleder og redusere problematferd i skolen

## Mål:

- Fremme et trygt læringsmiljø for *alle* gjennom utvikling av en felles positiv sosial kultur
- Fremme elevenes sosiale og skolefaglige kompetanse
- Forebygge og avhjelpe problematferd
- Involvere skolens foreldre/foresatte

## Arbeidet mot målet går gjennom opplæring av:

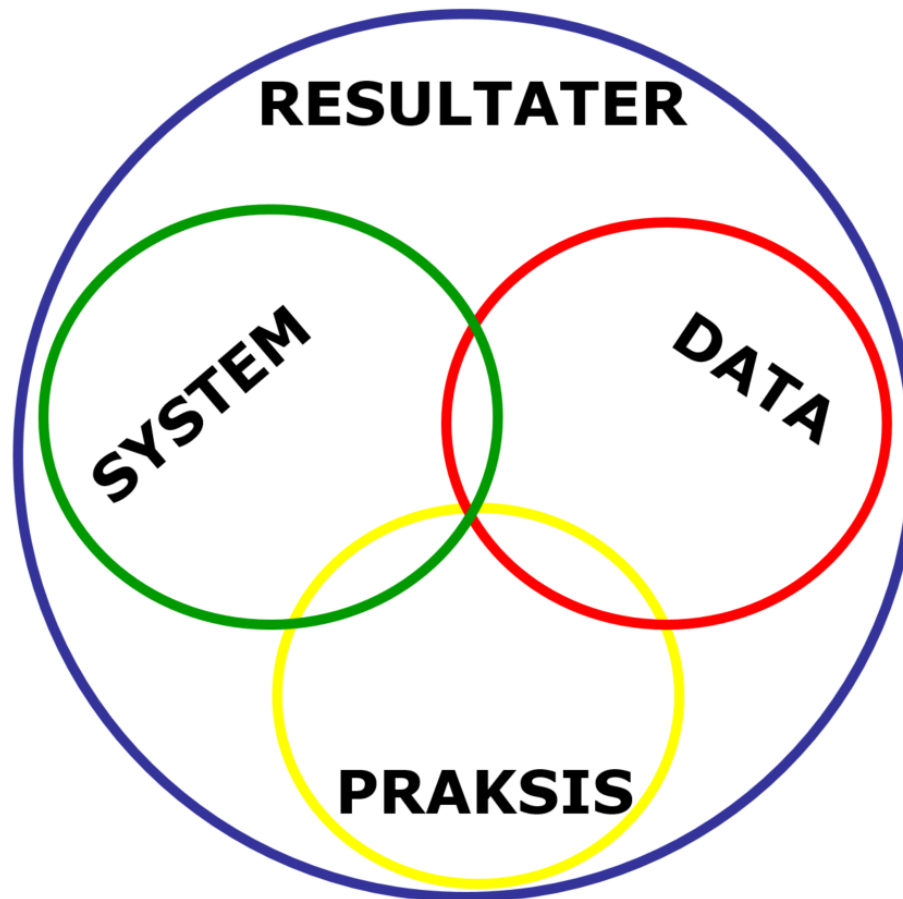
- Alle ansatte i skolen og SFO
- Skolens elever (*alle, noen, få*)

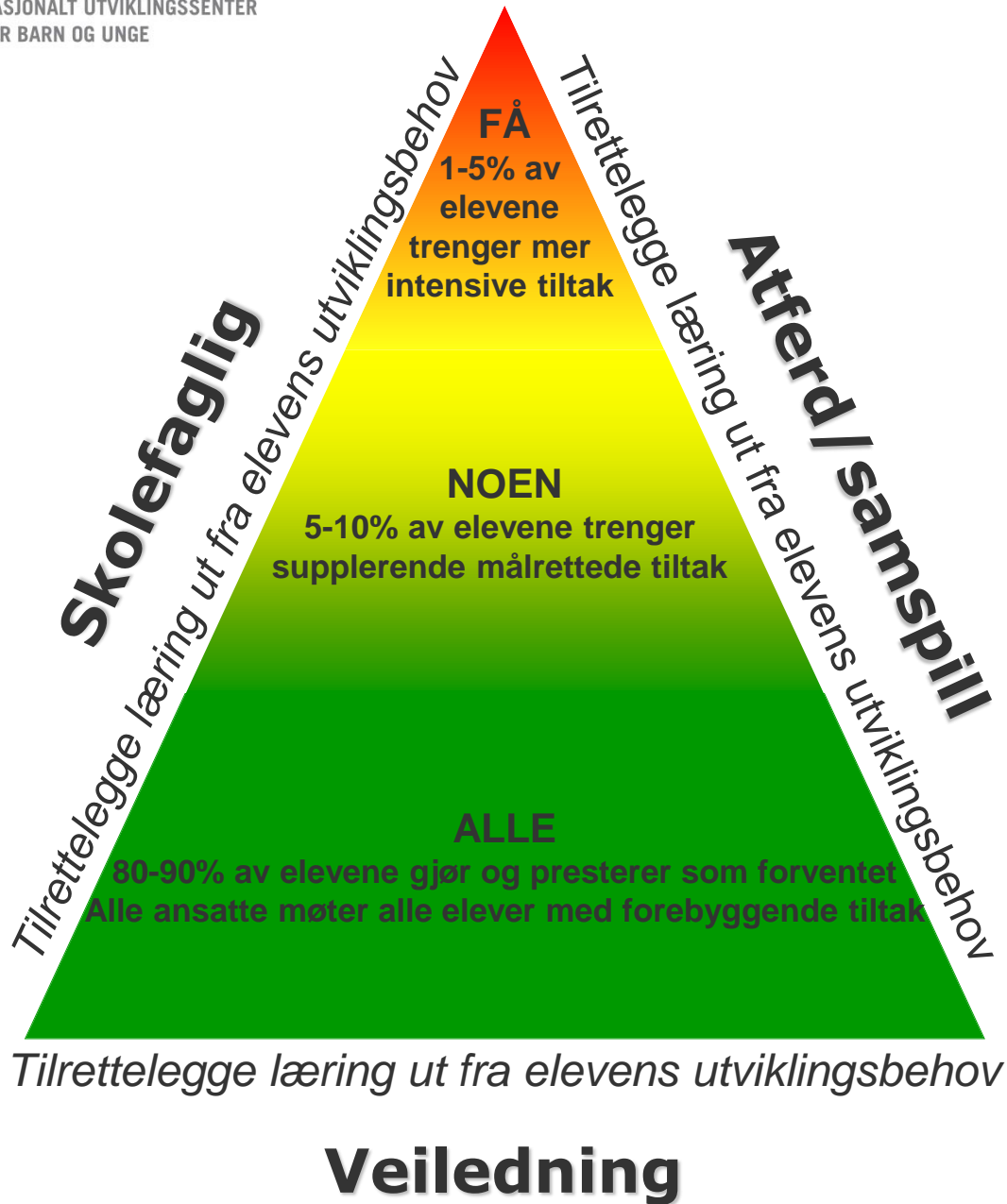
## Arbeidet må skje på:

- Alle skolens arenaer (ganger, klasserom, osv)

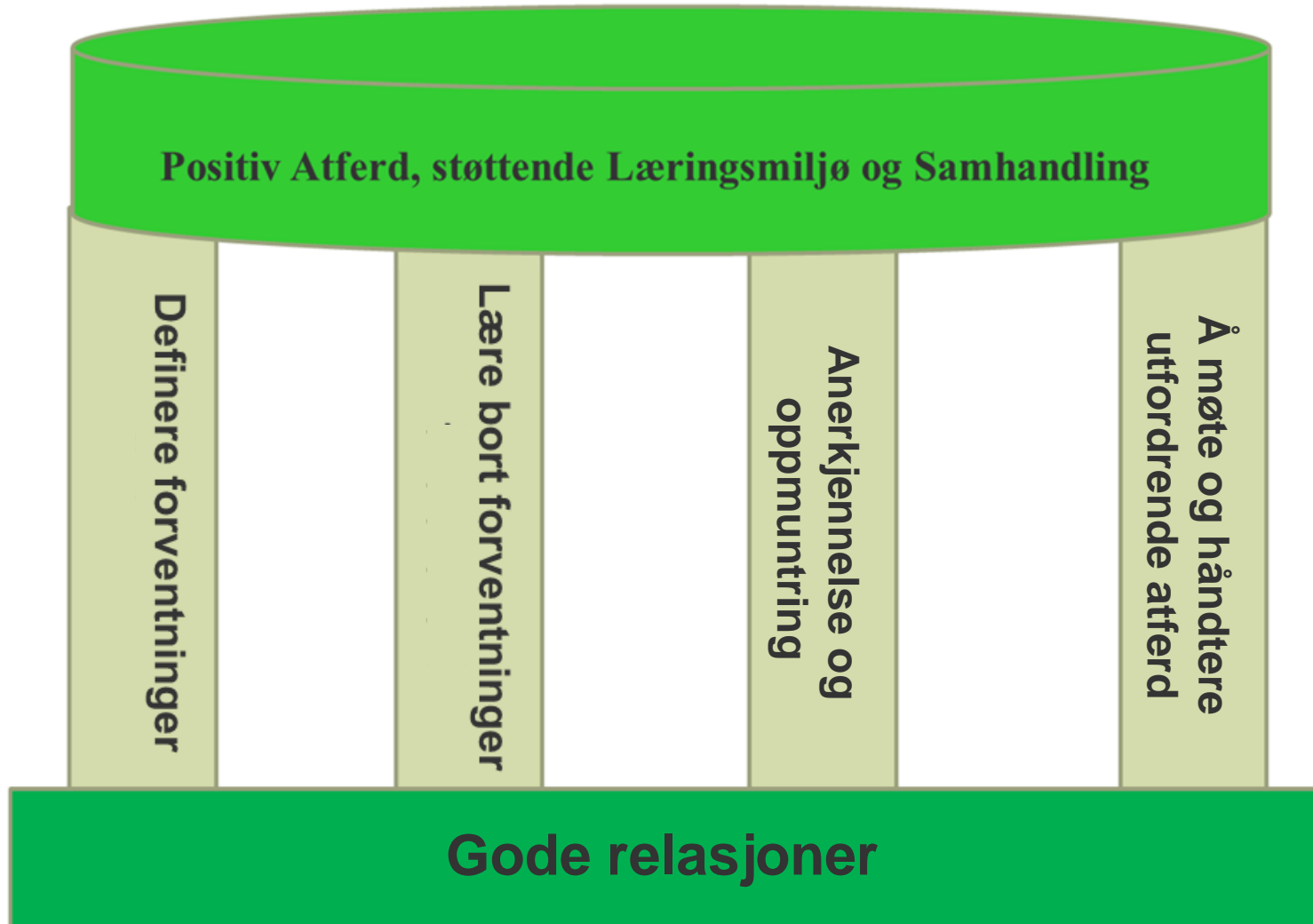


# PALS-modellen - en modell for vedvarende innsats for trygt og godt skolemiljø





## Kjernekomponentene i PALS



Team-  
basert

**Systematisk og  
skoleomfattende  
arbeid på alle  
arenaer**



Bruk av  
data

**Positiv Atferd, støttende Læringsmiljø og Samhandling**

**Definere forventninger**

**Lære bort forventninger**

**Anerkjennelse og  
oppmuntring**

**Å møte og håndtere  
utfordrende atferd**

**Gode relasjoner**



...sikt over kjernekomponenter i Olweus program mot mobbing og anti-sosial  
andling

**Tiltak på skolenivå**

- undersøkelse med s
- studiedag om mobbi
- bedre inspeksjonssy
- pedagogiske samtal
- opprettelse av samo

**Tiltak på klassenivå**

- klasseregler mot mo
- regelmessige klasse
- klasseforeldremøte

**Tiltak på individnivå**

- alvorlige samtaler med mobbere og mobbeofre
- samtaler med foreldrene til innblandede elever

**Lærerpyramiden**



The Incredible Years Training Series

Autorit

Forsømm

(Baumrind 1991, Er

# Skoletiltak - tiltak anbefalt i [www.ungsinn.no](http://www.ungsinn.no)

PALS - Positiv atferd,  
støttende læringsmiljø (2.  
utg.)



*Evidensnivå*

- 5 Sterk dokumentasjon
- 4 Tilfredstillende dokumentasjon
- 3 Noe dokumentasjon
- 2 Teoretisk begrunnet
- 1 Godt beskrevet
- 0 Uvirksomt

*Dokumentasjonsgrad*

Olweusprogrammet - mot  
mobbing og antisosial atferd



*Evidensnivå*

- 4 Dokumentert
- 3 Funksjonell
- 2 Sannsynlig
- 1 Potensiell

*Dokumentasjonsgrad*



# **Forebyggingsprogrammet TIBIR – Tidlig Innsats for Barn i Risiko**

## **Foreldretreningsprogrammet PMTO (Parent Management Training Oregon)**

# Foreldrestil og forekomst av mobbing

## Hvorfor ha fokus på foreldrestil og foreldreferdigheter når vi snakker om mobbing?

- Linken mellom tidlig tvingende samspill i familien og senere atferdsproblemer i skole har implikasjoner for forebygging av skolemobbing. En flerdimensjonal tilnærming som inkluderer familiebaserte intervensjoner ser ut til å være mer effektiv enn skolebaserte programmer alene *(J. Smith et al 2014)*
- Autorativ, varm og støttende foreldrepraksis er negativt assosiert med både det å mobbe og det å bli et mobbeoffer *(Haynie et. al 2001, Zych, Farrington & Ttofi, 2019)*



# Foreldrestil og forekomst av mobbing – forts...

- De som mobber er oftere uenige med sine foreldre og foreldrene har en tendens til å være mer straffende. Autoritære foreldre påvirker den tidlige utviklingen av mobbing (Baldry & Farrington, 2000)
- Foreldrestøtte og tilsyn er signifikante beskyttelsesfaktorer mot både «vanlig» og «elektronisk» mobbing (Wang & Ianotti, 2012)
- De viktigste programkomponentene assosiert med en reduksjon i *mobbing* er **foreldreopplæring**, forbedret tilsyn på lekearenaer, disiplinære metoder, skolekonferanser, videoer, informasjon for foreldre, klasseromsregler og klasseromsledelse
- De viktigste programelementene assosiert med en nedgang i å *bli mobbet* er videoer, disiplinære metoder, arbeid med jevnaldrende, **foreldreopplæring** og samarbeidsgrupper (Farrington & Ttofi, 2009)

Både forholdet knyttet til beskyttende faktorer og risikofaktorer ved foreldreskap og forekomst av mobbing og annen antisosial atferd er gjengitt flere steder i en omfattende norsk kunnskapsoppsummering.

*Breivik, K., Bru, E., Hancock, C., Idsøe, E. C., Idsøe, T., & Solberg, M. E. (2017).*

# Å bli utsatt for mobbing

En kunnskapsoppsummering om konsekvenser og tiltak



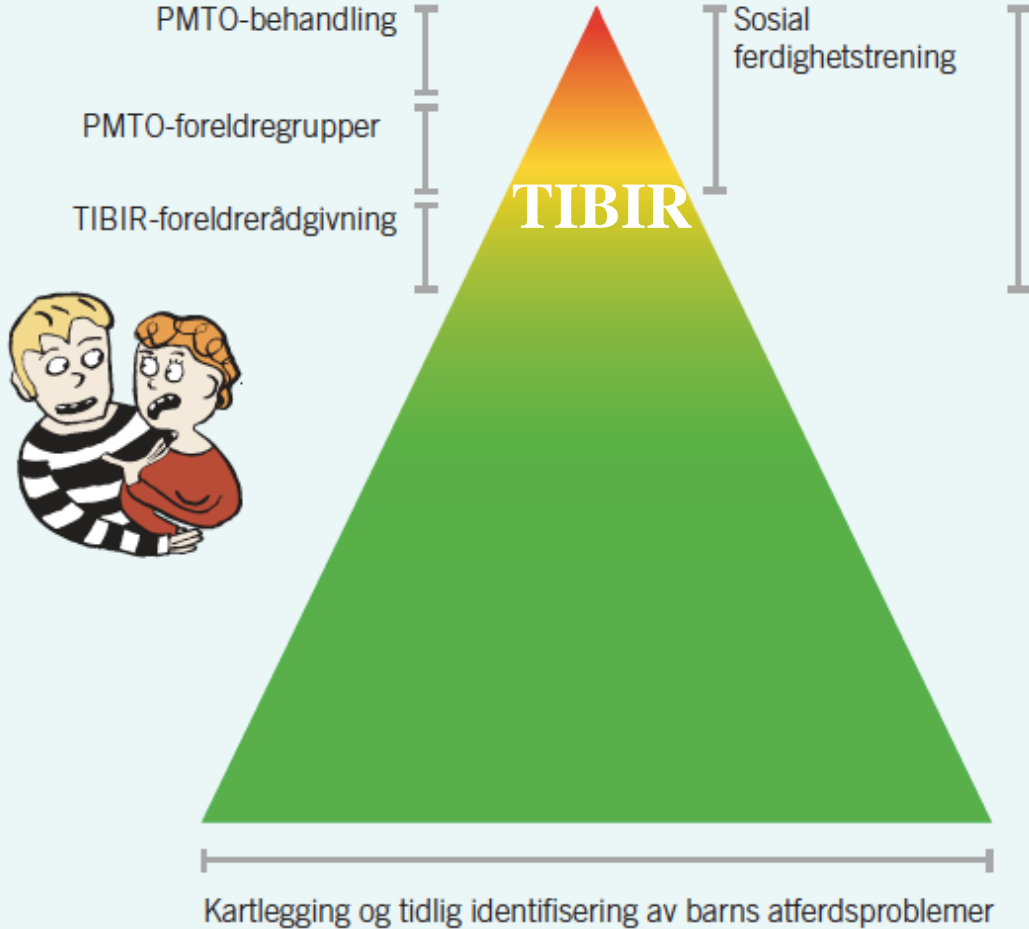
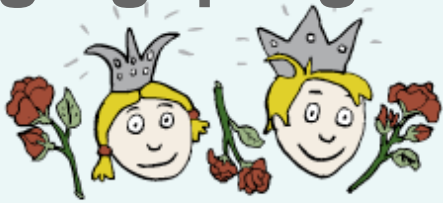
# Målsetting med NUBUS foreldreprogram: Å skape endring i utøvelse av foreldreskap

Å bevege familiesystemet fra et destruktivt samspillsmønster i retning av et utviklingsfremmende samspill tilpasset barnets behov

- Reduksjon av negativt samspill
- Styrke økt selvregulering hos både foreldre og barn
- Styrke positiv involvering og samhold i familien
- Fremme nye mestringsområder hos barnet



# TIBIR - et forebyggingsprogram



- Indikert innsatsnivå
- Selektert innsatsnivå
- Universelt innsatsnivå



# ungsinn.no – uavhengig database som vurderer dokumentasjon av effekt på tiltak til barn og unge

**ungsinn** Tidsskrift for virksomme tiltak for barn og unge

HJEM TILTAK ▾ ARKIV AKTUELT OM UNGSINN HVEM ER VI? KLASSIFISERING KONTAKT IN ENGLISH

Du er her: Forside > Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket: TIBIR – Rådgiverintervensjonen (2. utg.)

Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket:  
**TIBIR - Rådgiverintervensjonen (2. utg.)**

Skrevet av Helene Eng, Joshua Patras og Bjørn Helge Handegård | 30. november 2015



Referanse: 2015, 2:1

Om forfatter

English summary 

↓ Last ned hele beskrivelsen (PDF)

↓ Last ned søkehistorikk (PDF)

Evidensnivå

- 5 Sterk dokumentasjon
- 4 Tilfredstillende dokumentasjon**
- 3 Noe dokumentasjon
- 2 Teoretisk begrunnet
- 1 Godt beskrevet
- 0 Uvirkosmt

**Sammendrag**

**Bakgrunn**

Denne artikkelen er en kunnskapsoppsummering for effektene av tiltaket TIBIR – Rådgiverintervensjonen i Norge. Artikkelen er en revisjon av en tidligere beskrivelse av det samme tiltaket i Ungsinn (Mørch, 2012), men videreutviklet i henhold til Ungsinn sine nye prosedyrer og kriterier. Rådgiverintervensjonen er en korttids foreldreveiledningsintervensjon på 3-5 sesjoner. Målgruppen er familier med barn mellom 3-12 år som viser tegn på begynnende eller er i risiko for å utvikle atferdsproblemer. Intervensjonen er et av totalt seks tiltak i programpakken Tidlig intervensjon for barn i risiko (TIBIR). Atferdscenteret har utviklet et og tiltakseier for tiltaket.

**NUBU** NASJONALT UTVIKLINGSSENTER FOR BARN OG UNGE

Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU), tidligere Aferdscenteret bidrar til at barn og unge med alvorlige atferdsproblemer, deres familier, barnehager og skoler får hjelp som er forskningsbasert, relevant,

**ungsinn** Tidsskrift for virksomme tiltak for barn og unge

HJEM TILTAK ▾ ARKIV AKTUELT OM UNGSINN HVEM ER VI? KLASSIFISERING KONTAKT IN ENGLISH

Du er her: Forside > Beskrivelse og vurdering av tiltaket Tidlig innsats for barn i risiko (TIBIR) – Foreldre-gruppeintervensjonen

Beskrivelse og vurdering av tiltaket  
**Tidlig innsats for barn i risiko (TIBIR) - Foreldre-gruppeintervensjonen**

Skrevet av Sturla Fossum | 9. april 2013

Referanse: 2013, 1:3

Evidensnivå

- 4 Dokumentert**
- 3 Funksjonell
- 2 Sannsynlig
- 1 Potensiell

Dokumentasjonsgrad

★★★★

**NUBU** NASJONALT UTVIKLINGSSENTER FOR BARN OG UNGE

Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU), tidligere Aferdscenteret bidrar til at barn og unge med alvorlige atferdsproblemer, deres familier, barnehager og skoler får hjelp som er forskningsbasert, relevant, individuelt tilpasset og resultat effektivt.

↓ Last ned hele beskrivelsen (PDF)

...

**Sammendrag**

**Innledning:** TIBIR – foreldregruppeintervensjonen er en av seks intervensjoner i programmet Tidlig innsats for barn i risiko (TIBIR). Intervensjonen retter seg mot foreldre til barn i alderen 4-12 år som har eller er i risiko for å utvikle atferdsproblemer. Siktemålet er å endre barns atferd gjennom foreldrenes deltagelse i foreldretraining. Ved å lære foreldrene ulike ferdigheter, samt endre samspelet mellom foreldre og barn er hovedformålet med dette tiltaket å stoppe, redusere eller forebygge atferdsvansker hos barn. Dette tiltaket kan gis parallelt med de andre TIBIR intervensjonene.

**ungsinn** Tidsskrift for virksomme tiltak for barn og unge

HJEM TILTAK ▾ ARKIV AKTUELT OM UNGSINN HVEM ER VI? KLASSIFISERING KONTAKT IN ENGLISH


Du er her: Forside > Parent Management Training – The Oregon Model (PMTO) som individuell foreldreveiledning (2. utg.)

Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket  
**Parent Management Training – The Oregon Model (PMTO) som individuell foreldreveiledning (2. utg.)**

Skrevet av Kjell Marten Stormark & Øivin Christiansen | 13. november 2018

Referanse: 2018, 2:2

Om forfatter


English summary 

↓ Last ned hele beskrivelsen (PDF)

↓ Last ned søkehistorikk (PDF)

Evidensnivå

- 5 Sterk dokumentasjon**
- Tilfredstillende dokumentasjon
- 3 Noe dokumentasjon
- 2 Teoretisk begrunnet
- 1 Godt beskrevet
- 0 Uvirkosmt



**Sammendrag**

**BAKGRUNN**

Denne artikkelen er en kunnskapsoppsummering av effektene av Parent Management Training- Oregonmodellen (PMTO), gitt som et individuelt foreldreveiledningstiltak. Tiltaket består av ukentlige veiledningsmøter med foreldre, av ulik varighet. Målgruppen er familier med barn som har atferdsvansker. Tiltaket er utviklet ved Oregon Social Learning Center. Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU), tidligere Aferdscenteret AS) har de norske rettighetene.

**NUBU** NASJONALT UTVIKLINGSSENTER FOR BARN OG UNGE

Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU), tidligere Aferdscenteret bidrar til at barn og unge med alvorlige atferdsproblemer, deres familier, barnehager og skoler

# Forskningsstøttede foreldreferdigheter i PMTO



Positiv involvering



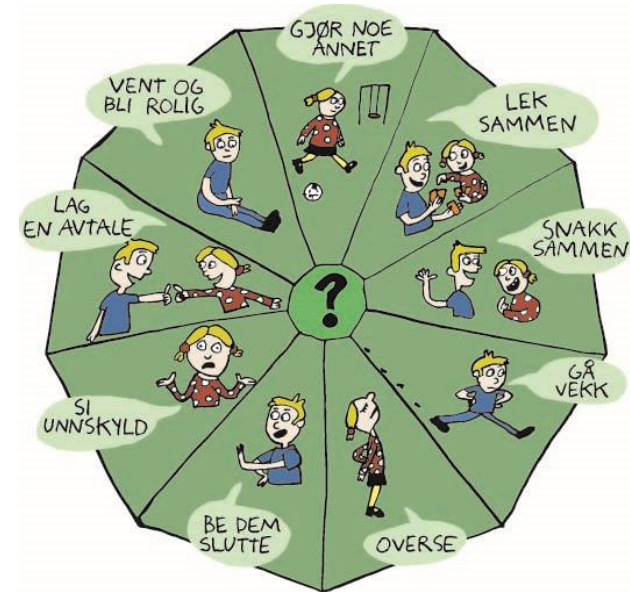
Oppmuntring



Negative konsekvenser



Tilsyn/oppfølging



Problemløsning



# Kliniske støttekomponenter i PMTO



Emosjonell regulering



Gode beskjeder



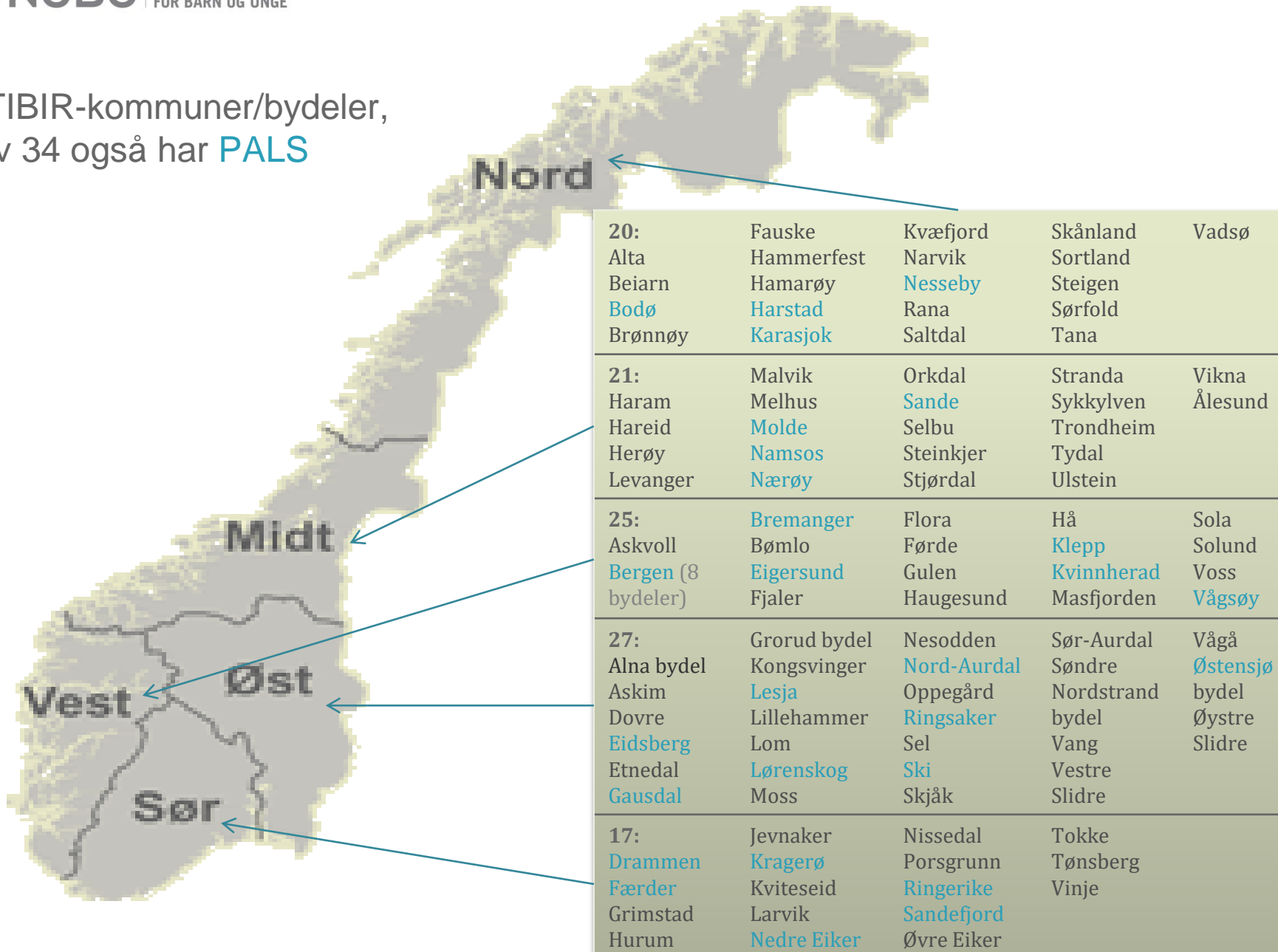
Kommunikasjon med barn



Kartlegging av barnets atferd

# Status TIBIR 2018

111 TIBIR-kommuner/bydeler,  
hvorav 34 også har **PALS**





**NUBU** | NASJONALT UTVIKLINGSSENTER  
FOR BARN OG UNGE

# Behandling av ungdom med atferdsvansker

# Hva er Multisystemisk terapi (MST)?

En intensiv familie- og nærmiljøbasert behandling for ungdom fra 12 - 18 år hvor målet er å hindre vold, kriminalitet, rus og plassering utenfor hjemmet ved å:

- Øke samhold og omsorg i familien
- Redusere kontakten med antisosiale venner og øke kontakten med prososiale venner
- Bedre frammøte og forbedre prestasjoner på skole/arbeid
- Øke deltakelsen i positive fritidsaktiviteter
- Forbedre relasjoner mellom familien og deres sosiale omgivelser
- Øke problemløsningsferdighetene i familien

For mer informasjon:

<https://www.nubu.no/MST/>

[www.ungsinn.no](http://www.ungsinn.no)

# Atferdsvansker - tiltak anbefalt i [www.ungsinn.no](http://www.ungsinn.no) for ungdom

Kunnskapsoppsummering og  
klassifisering av tiltaket

MST (2. utg.)



Evidensnivå

5	Sterk dokumentasjon
4	Tilfredstillende dokumentasjon
3	Noe dokumentasjon
2	Teoretisk begrunnet
1	Godt beskrevet
0	Uvirksomt

## Kontaktinfo MST:

- *MST Vest-Agder v/MST-leder Kari Berg*  
Telefon: 46 61 78 54  
E-post: [kari.berg@bufetat.no](mailto:kari.berg@bufetat.no)
- *MST Aust-Agder v/MST-leder Per Øyvind Svenkerud*  
Telefon: 46 61 78 69  
E-post: [per.oyvind.svenkerud@bufetat.no](mailto:per.oyvind.svenkerud@bufetat.no)

Agder ungdoms- og familiesenter  
Serviceboks 523  
4605 KRISTIANSAND  
Besøksadresse: Vesterveien 15 B

## Kontaktinformasjon – NUBU

- Spesialrådgiver Frode Heiestad
  - 95 08 52 86, e-post [frode.heiestad@nubu.no](mailto:frode.heiestad@nubu.no)



- Regionskoordinator Dag Erik Kristiansen
  - Tlf. 92 07 23 01, e-post [d.e.kristiansen@nubu.no](mailto:d.e.kristiansen@nubu.no)

